

İslâm Kelimesinin Semantik Analizi¹

Semantic Analysis of the Word “Islam”

Büşra Refas Türkmen^a, Mutlu Türkmen^b

^a Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye
turkmenbochra@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-0598-442X

^b Prof. Dr., Bayburt Üniversitesi, Bayburt, Türkiye
mutlutarukmen@bayburt.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4534-7553

Rahmetli Hocamız Prof. Dr. Salih Akdemir'in aziz hatırasına ithaf ediyoruz.

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 01.05.2020

Düzeltilme tarihi: 14.05.2020

Kabul tarihi: 22.06.2020

Anahtar Kelimeler:

İslâm,

Kur'an,

Kitâb-ı Mukaddes,

Semantik,

Etimoloji,

Leksikoloji

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 01.05.2020

Received in revised form: 14.05.2020

Accepted: 22.06.2020

Keywords:

Islam,

Qur'an,

Testament,

Semantic,

Etymology,

Lexicology

ÖZ

Bu araştırmanın amacı son ilâhî dine adını veren İslâm kelimesinin anlamını ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle çalışmada kelimenin kavramsal anlamının belirlenmesine yarayacak faydalı bir temel oluşturmak için, art-süremlî (diakronik) semantik yöntemden faydalanılarak kelimenin kök anlamı bulunmaya ve ardından geçirdiği anlam değişimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Arapça, Sâmi dil ailesinin bir üyesi olduğu için kelimenin kökü olan 's-l-m'nin Arapça'nın yanı sıra İbranice ve Süryanice dillerindeki anlam alanı üzerinde de durulmuştur. Bu nedenle çalışmada Kur'an-ı Kerim'le birlikte Kitâb-ı Mukaddes'e ve bu kaynaklarla ilgili sözlük ve tefsirlere başvurulmuştur. Yine kelimenin Yunanca, Latince, Osmanlıca ve Türkçe sözlüklerde bulunduğu anlam karşılıkları da belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak kelimenin anlam alanında yer tutan diğer kavramlara ilişkin bilgi verilerek suretiyle, bu kelimenin yaratıcı-kul arasındaki ilişkisini ifade etmek üzere tuttuğu yer belirlenmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

The purpose of this study was to define the meaning of the word “Islam” which is the name of the last divine religion. For this purpose, to find out the conceptual meaning of this word diachronic semantic analysis method was conducted to explore the root meaning and various changes within the word's meaning sphere. Arabic, being a member of the Semitic language family, the root 's-l-m' was also examined in Hebrew and Syriac languages along with the Arabic. Thus, the Testament with Qur'an and their vocabularies and commentaries were also included in the study. The translation of the word and its derivations in Latin, Greek, Ottoman, and Turkish languages were also included in this study. Finally, after discussing its wide meaning area, the role of this word in defining the special relationship between the creator and servant was discussed.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Refas Türkmen, B. ve Türkmen, M. (2020). İslâm Kelimesinin Semantik Analizi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (1), Yaz, s.225-249.

¹ Bu makale, Büşra Refas Türkmen'in “Kur'an-ı Kerim ve Kitâb-ı Mukaddes'te 'slm' Kökünün Semantik İncelemesi” başlıklı Yüksek Lisans Tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. Giriş

İslâm kelimesinin kökü “s-l-m” (س-ل-م) harflerinden oluşup, *selâm*, *müslüman*, *es-Selâm*, *teslim*, vb. kelimeler de aynı kökten türemiştir. Bu kök son ilahî dine ismini vermekle kalmayıp, diğer türevleriyle birlikte Kur’ân-ı Kerîm’in anlam haritasında merkezi bir konumda yer tutmuştur. Bu nedenle kelimenin kök anlamının belirlenmesinin hem Kur’ân-ı Kerîm’i anlamak hem de *İslâm*’ın kelime ve istilâh anlamının doğru anlaşılması noktasında büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu araştırmada ‘*slm*’ kökünün Eski Ahit ve Yeni Ahit’teki kullanımları, bu kullanımların anlamsal karşılıkları ve Kur’ân-ı Kerîm’deki kullanımlar ile, bunların benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulmuş, böylelikle vahiy süreci içerisinde kökün geçirmiş olduğu anlamsal değişikliklere dikkat çekilmeye çalışılmıştır. İlave olarak, bu kökten türeyen kelimelerin Türkçeye aktarılması esnasında tercih edilen kelimeler belirlenerek, kelimenin anlam alanının tercümelerde bulunduğu karşılıklar üzerinde de durulmuştur.

Ülkemizde son dönemde art-süremlî semantik yöntem kullanılarak pek çok araştırma yapılmış, bu araştırmaların önemli bir bölümünde Sâmi dilleri ve vahiy süreci bir bütün olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmaları geniş bir biçimde etkileyen ve bir anlamda onlara ilham olan Japon dilbilimci Toshihiko İzutsu’dur. Kur’ân ve Arap dili üzerine yaptığı araştırmaları İslâm dünyasında büyük bir ilgi gören İzutsu, semantik çalışmalar için önemli bir referans olmuştur. İzutsu’nun en önemli eseri *Kur’ân’da Allah ve İnsan* (1975) başlığıyla dilimize kazandırılmış ve ülkemizde araştırmacılar nezdinde büyük bir ilgi görmüştür. İzutsu’nun önerdiği semantik yöntemde, Kur’ân’ın anahtar terimlerinin anlam alanlarının belirlenmesi genel anlamda Kur’ân’ın anlaşılması açısından büyük bir önemi haizdir. Benzeri bir yaklaşımla, Kur’ân’dan yedi kavramı araştırma konusu yapan Şakir Kocabaş, bu kavramların anlam içeriklerinin doğru bir biçimde tespit edilmesi halinde, Kur’ân’ın tasvir ettiği dünyanın gereğince anlaşılabilirliğini öne sürmüştür. Ancak araştırmasında, her ne kadar da kavramlara odaklanmış olsa da Kur’ân’daki kelimedenden küçük birimlerin (harfler, sesler) bile bağlam dışı somut anlamları olduğunu öne sürerek, İzutsu’nun semantik yönteminden farklı bir yaklaşımı benimsemiştir (Kocabaş, 1997).

İzutsu’nun önerdiği semantik yaklaşımla benzeşen araştırmalar 90’lı yılların sonlarından itibaren yaygınlaşmıştır. Bu araştırmaların birçoğu yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları olup, belirli bir kelime/kökü veya birden fazla sayıda kelimeleri/kökleri incelemeyi benimsemiştir. Bunların ilki, H. Mehmet Soysaldı’nın yapmış olduğu *Kur’ân Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar* (1994) isimli çalışma olup, yöntem ve kapsam açısından İzutsu’nun araştırmasıyla benzeşmektedir. Bu tez daha sonra *Kur’ân Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar* başlığıyla yayımlanmıştır. Bunun ardından benzeri bir yöntemle yapılan bir diğer araştırma ise Ali Galip Gezgin’in (1999) hazırlanmış olduğu, *Tefsirde Semantik Yöntem ve Kur’ân’da Kavım Kelimesinin Semantik Analizi* (1999) başlıklı tez çalışmasıdır. Gezgin, Soysaldı’dan bir adım daha ileri giderek, klasik tefsir kaynaklarında Kur’ân’ın anlaşılması için önerilen dilbilimsel yöntemlerin modern dilbilimsel yöntemlerle desteklenmesinin daha doğru anlamlara ulaşılmasını sağlayacağını dile getirmiştir (Gezgin, 1999: 130).

Bu öncül araştırmalardan sonra Salih Akdemir (tsz.) tarafından önerilen ve Sâmi dil geleneği ile vahiy sürecini bir bütün kabul eden yöntemle yürütülen semantik analiz çalışmaları, iki binli yıllardan itibaren Kur’ân araştırmalarında yeni bir dönemin temellerini atmıştır. Bu yöntemin mantık çerçevesini ve teknik ilkelerini ortaya koyan Akdemir, şöyle demektedir:

Allah elçileri birbirlerini onaylamak, tasdik etmek için gönderilmişlerdir. Şu hâlde gerek Eski ve Yeni Ahit’in gerek Kur’ân’ın doğru olarak anlaşılmasını istiyorsak, vahiy sürecini bir bütün olarak algılamamız gerekir. Parçacı yaklaşımlar, sağlıklı ve doğru anlamının önünde en önemli engellerdendir. Nasıl ki, Kur’ân’ı doğru anlamak için Eski ve Yeni Ahit’i çok iyi bilmek gerekiyorsa, aynı şekilde Eski ve Yeni Ahit’i doğru anlamak için de Kur’ân’ı çok iyi bilmek gerekir. Bununla birlikte gerçek şudur ki, çeşitli dinlerin mensupları vahiy sürecini bir bütün olarak değerlendirmedikleri için indirgeyici tavır sergilemişlerdir. Bu indirgeyici tutumun doğal bir sonucu olarak, Yahudiler kendilerinden bir elçi olan Hz. İsa’yı ve müjdesini

tanımazlıktan gelirken, Hıristiyanlar da kendilerinden sonra gelen Hz. Muhammed'i ve insanlığa bildirdiği ilahî mesajı, Kur'ân'ı, tanımamışlardır...

Bu yöntemi destekleyen bir diğer araştırmacı Mehmet Paçacı (2002: 155-156) ise Kur'ân araştırmalarında Sâmi din geleneğinden faydalanılmasının önemini belirtmekte ve özellikle Kur'ân'da yer alan kıssalardaki boşlukların doldurulması hususunda müfessirlerin Kitâb-ı Mukaddes'ten faydalanmaktan imtina etmediklerinin altını çizmektedir. Arapların aynı bölgede birlikte yaşadıkları Sâmi dillerini konuşan Ehl-i Kitap ile dikkate değer bir dil ve kültür ortaklığına sahip olduklarını vurgulayan Paçacı, buna rağmen Müslüman gelenekte muharref kabul edilen Tevrât ve İncil'in Kur'ân ile karşılaştırılmasının kabul görmemesi sebebiyle bu faydalı arka planın genellikle göz ardı edildiğini belirtmiştir. Dolayısıyla, israiliyyât önyargısına binaen Sâmi din geleneğinin sağladığı bu zengin arka plan ve kullanışlı materyalin göz önünde bulundurulmaması, özellikle dilbilimsel – semantik araştırmalar için ciddi bir engel olmuştur. Halbuki söz konusu olan, Kur'ân öncesi vahyin içeriksel doğruluğu değil, dilsel ve tarihsel bir bilgi kaynağı olarak taşıdığı değerdir.

Kur'ân sözcüklerinin ilk anlamlarına ulaşmakta ve bunların anlamsal haritasını belirlemekte kronolojik değişimleri dikkate almayan sözlüklerin başarı gösteremeyeceğini vurgulayan Düccane Cündioğlu (1999: 58), lügatlerin ihtiva ettikleri sözcüklerin anlamlarını sıralarken sözcüklerin anlamlarını etkileyen, değiştiren, hatta belirleyen tarihsel koşulları dikkate almaları ve sözcüklerin farklı dönemlerde farklı anlamlar taşıdıkları hakikatine binaen bu farklılıklara özenle işaret etmeleri gerektiğinin altını çizmiştir.

Bu araştırma, yazın taraması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bunun için basılı ve dijital ortamlarda kapsayıcı bir tarama yapılmış, daha önce konuyla ilgili yapılan diğer araştırmaların kaynakçalarına başvurulmuştur. Özellikle ülkemizde yapılan semantik Kur'ân araştırmalarına ve kavram çalışmalarına yoğunlaşmış, bu çalışmaların başvurduğu kaynaklar incelenmiştir. Buralardan erişilen kaynakçanın yanı sıra yeni kaynaklara ulaşılmasına önem verilmiştir. Araştırmada birincil kaynak Kur'ân-ı Kerîm ve onun anlaşılması için telif edilmiş tefsir ve sözlüklerdir. Diğer yandan Sâmi dil geleneğine dair kaynaklar ve Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit ve Yeni Ahit) metinleri ikincil kaynak olarak kullanılmıştır. Hem ana materyal olan Kur'ân'da hem de yardımcı materyal olan Kitâb-ı Mukaddes'te 'slm' kökünün türevlerinin kullanımlarının tümüne erişilmesine özen gösterilmiş, bu amaçla Kitâb-ı Mukaddes'in Arapça çevirileri gözden geçirilmiştir. Bu çevirilerden hareketle, Eski Ahit'in İbrânice, Yeni Ahit'in ise Süryânice analizi yapılmış, ayrıca yine her iki kaynağın da Latince ve Yunanca çevirilerine de müracaat edilmiştir.

Sözlük incelemesinde Klasik Arapça sözlüklerle birlikte, temalı sözlüklere ve modern sözlüklere de başvurulmuştur. Bu çerçevede *Lisânu'l-Arab*, *el-Mu'cem'ul-Vasît* ve *Muhtâru's-Sihâh* esas alınmış, farklı türev ve anlamlar için de *el-Mu'cem'ul-Mustalahat el-Fıkhiyye*, *er-Râid- Mu'cemu'l-Luğaviyyûn e'l-Asriyyun*, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, *Mu'cemul-Makayısı'l-Luga* ve *Tehzibu'l-Luga* adlı eserlere müracaat edilmiştir. İbrânice, Süryânice, Latince ve Yunanca analizlerde ise en az ikişer sözlüğe başvurulmuştur. Osmanlıca ve Türkçedeki karşılıklar için Ferit Devellioğlu ve Şemsettin Sâmi'nin Osmanlıca sözlükleri ile Türk Dil Kurumu'nun *Büyük Türkçe Sözlüğü* kullanılmıştır. Tefsir incelemelerinde ise hem klasik dönem hem de modern dönem eserlerine başvurulmuştur.

Elde edilen bulguları yorumlamak için art-süremlî semantik analiz yöntemi benimsenmiş, bu yöntemde Sâmi dilleri, Kur'ân öncesi vahiy materyali ve Kur'ân değişik zaman kesitleri olarak değerlendirmeye alınmıştır. Vahiy geleneği bir üst evren olarak değerlendirilmiş ve Kur'ân bunun alt evreni olarak kabul edilmiştir. Böylelikle farklı zaman kesitleri olarak, farklı diller/metinler ele alınmıştır. Kullanılan art-süremlî analiz yöntemiyle diller arası geçişte yaşanan anlam değişimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Semantik yöntemin başarılı olarak uygulanabilmesi için zorunlu olarak etimolojik ve leksikolojik analizlere de başvurulmuştur. Kısa süre önce Çetinel (2019) tarafından İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bir uygulamalı araştırmada, dini kavramların öğrencilere öğretilmesinde semantik analiz yönteminin kullanılmasının akademik başarıyı artırdığı ve öğrenmede kalıcılığı sağladığı yönünde

bulgular elde edilmiştir. Bu nedenle semantik yöntemin araştırmalarda ve uygulamalarda öne çıkarılması faydalı olmaktadır.

2. Kitâb-ı Mukaddes'te *slm* Kökü Türev ve Anlamları

slm kökü Eski Ahit'te 11 değişik çekimle 137 fiil, 373 isim olmak üzere toplam 510 kere kullanılmıştır. Dolayısıyla *slm* kökünün en fazla tekrar ettiği Kutsal Kitap, Eski Ahit'tir.

“מ ל ש” (s l m) kökü İbrânice sözlüklerde şu anlamlarda kullanılmıştır (Briggs ve Gesenius, 2014; Brown, et al., 2014; Jastrow, 1926; Robinson, 1906): Bütün olmak, tamamlamak, bitirmek, yerine getirmek; sona ermek, durmak, bitmek, vaz geçmek; dinlenmek, huzura ermek; selâmlamak, elveda etmek; barışmak, barış yapmak; teslim etmek, teslim olmak, devretmek, vermek, ödemek, vaz geçmek, emanet etmek; mükâfatlandırmak, cezasını vermek, öç almak; sadakat, bağlılık; refah, mutluluk, sıhhat, afiyet; dostluk, samimiyet; barış, ateşkes, huzur, güvenlik, sessizlik, sükûnet; doğruluk, mükemmellik, sağlamlık.

Eski Ahit'te *slm* kökü; *shalom* 24 değişik çekimle 237 kere, *shillum* 3 değişik çekimle 3 kere, *Shallum* 3 değişik çekimle 27 kere, *shalam/shalem* 48 değişik çekimle 116 kere, *shelem* 3 değişik çekimle 3 kere, *shelam* 3 değişik çekimle 4 kere, *shelem* 14 değişik çekimle 87 kere, *shalem* 5 değişik çekimle 28 kere, *Shalem* 2 değişik çekimle 2 kere, *shillem* 1 kere, *Shillem* 2 değişik çekimle 2 kere olmak üzere toplam 510 kere kullanılmıştır.²

Bu kullanımların Eski Ahit'teki anlam karşılıkları şöyledir:

1- *shalom*: Eril isim olan bu formun temel anlamı ‘barış’ olup, değişik kullanımlarda farklı anlamlar kazanmıştır. Bunlar; sayısal olarak tamamlık; bedensel sağlık, güvenlik, iyilik; iyilik, sağlık, bolluk, zenginlik, refah; huzur, sükunet, güven, hoşnutluk, rahatlık; bir kişiye veya tanrıya güvenmek; ateşkes ve barış anlamlarıdır.

2- *shillum*: Eril isim olan bu formun temel anlamı ‘rüşvet’ olup, aynı zamanda, öç, hesap, mükâfat ve cezâ anlamlarında da kullanılmıştır.

3- *Shallum*: Özel-eril isim olarak kullanılmıştır.

4- *shalam/shalem*: Kelimenin kökü olup fiil olarak kullanılmıştır. Başlıca kullanımları ve anlamları şunlardır: Tamamlanmak, sona ermek, bitirmek, bitirilmek; sağlam, sıhhatli, yarasız olmak; tamir etmek, geri kazandırmak; borç ödemek; telafi etmek, tazmin etmek; tanrıya borcunu ödemek, adağını yerine getirmek; ödüllendirmek, karşılığını vermek, öç almak; yerine getirmek, tamir etmek, tamamlamak ve barış anlaşması, barışmak.

5- *shelem*: Fiil olarak kullanılmış olup, tamamlanmış, tamama ermiş, sonlandırılmış anlamlarındadır.

6- *shelam*: Eril isim olarak kullanılmış olup, selâm anlamındadır.

7- *shelem*: Eril isim olup, arkadaşlık önermek, barış teklif etmek, adak sunmak anlamlarında kullanılmıştır.

8- *shalem*: Sıfat olarak, mükemmel, eksiksiz, tam, tamam; güvenilir, emniyetli; barışçıl, dostça, vb. anlamlarda kullanılmıştır.

9- *Shalem*: Özel isim, mekân ismi olarak kullanılmıştır.

10- *shillem*: Eril isim olarak, cezalandırma, karşılık verme anlamında kullanılmıştır.

11- *Shillem*: Özel isim, şahıs ismi olarak kullanılmıştır.

² Kullanıldıkları bablar ve örnekler için bkz.: B. Refas Türkmen, Kur'an-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te 'SLM' Kökünün Semantik İncelemesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014, s. 63-71.

Yeni Ahit'te ise *slm* kökü 5 değişik formda 204 kere fiil, 184 kere isim olmak üzere toplam 388 kere kullanılmıştır. Dolayısıyla *slm* Yeni Ahit'te diğer kitapların aksine daha çok fiil formunda yer almıştır.

“𐤑 𐤋 𐤍” (s l m) kökü Arâmice (Süryânice) sözlüklerde şu anlamlarda kullanılmıştır (Jennings, 1926; Margoliouth, 1927; Nestle, 1900; Smith, 1903): Tam olmak, bitirmek, yerine getirmek, tamamlamak, tamamlanmış; uzlaşmak, anlaşmak; selâmlamak, selâm vermek; devretmek, miras bırakmak, ulaştırmak; itaat etmek, teslim olmak; barış, huzur, anlaşma, huzur, esenlik, güvenlik, emniyet; sessizlik, sükûnet, derin uyku, hareketsizlik, uyuşukluk, baygınlık; bütün, tam, tamamen; miras, adet, gelenek; son, sonuç.

Yeni Ahit'te 'slm' kökü; *mshlmna* 6 değişik çekimle 15 kere, *mshlmnwta* 2 değişik çekimle 8 kere, *shlm* 44 değişik çekimle 200 kere, *shlma* 8 değişik çekimle 163 kere, *shlmwta* 2 kere olmak üzere toplam 388 kere kullanılmıştır. Bu kökler şu anlamlarda kullanılmıştır:³

1- *mshlmna*: Sıfat olarak kullanılmış olup, mükemmel, tam, yetkin veya hain, sözünde durmayan, ihanet eden anlamlarında kullanılmıştır.

2- *mshlmnwta*: İsim olarak gelenek anlamında kullanılmıştır.

3- *shlm*: Fiil olarak kullanılmakta olup, 44 değişik çekimi Yeni Ahit'te 200 kere geçmektedir. Ölmek, itaat etmek, anlaşmak, uzlaşmak, tamamlamak, bitirmek, sona erdirmek, tam olmak, bildirmek, iletmek, getirmek, teslim etmek, bir işi tamamlamak, görevi yerine getirmek, sözünü tutmak, selâmlamak, esenlik dilemek, vb. anlamlarda kullanılmıştır.

4- *shlma*: 8 değişik çekimle 163 kere kullanılmış olup, bütün, tamam, mükemmel, dostça, barış, huzur, esenlik, selâmlama anlamlarındadır.

5- *shlmwta*: Uzlaşma, anlaşma, esenlik anlamlarında 2 kere kullanılmıştır.

3. Yunanca ve Latince *slm* Kökünü Karşılayan Sözcükler

Kitâb-ı Mukaddes'in ilk yüzyıllardan itibaren Yunanca ve Latince dillerinde yazılarak yaygınlaştığı bilinmektedir. Dahası Eski Ahit, Hz. İsa'dan yaklaşık iki yüzyıl önce Yunancaya çevrilmiştir. *Septuagint* adıyla bilinen bu çeviri Yeni Ahit'le birlikte kullanılarak yaygınlık kazanmıştır. Daha sonra bu kitapların Latince konuşulan toplumlar için kısmen Latince çevirileri yapılmış, ancak Kitâb-ı Mukaddes'in toplu bir çevirisi ancak MS 400 yılında Aziz Jerome tarafından gerçekleştirilmiş ve bu çeviriye *Vulgate* adı verilmiştir. Yunanca ve Latincenin modern Batı dillerine de kaynaklık teşkil ettiği ve özellikle dini terminolojinin oluşumunda belirleyici olduğu düşünüldüğünden, bu dillerde de *slm* kökünü ifade etmek üzere kullanılan kelimelerin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Yunancada *slm* kökünü karşılamak üzere isim olan *eirene* kelimesi kullanılmıştır. Bu kelime genelde ׀לןו kelimesini karşılamak üzere kullanılmıştır. Kelimenin türevleri ve kullanımları şöyledir (Lampe, 1961):

1- *eirene* kelimesinin başlıca anlamları şunlardır: Kendisi bulunmadan diğer iyiliklerin bir anlam ifade etmeyeceği iyiliğin özü; ruhsal, tanrısal, şeytani ve şehvi olanın korkusundan uzak; selâmlama, iyi niyet dileğinde bulunma, bütünlük, uyum, erdem, sağlık, barış; ulus olarak, toplum olarak bir sakinlik hali, herhangi bir savaş tehdidinin bulunmaması, toplumsal barış durumu; bireyler arasındaki barış, uyuşma, uzlaşma; güvenlik, emniyet, sükûnet, huzur, esenlik; kurtuluş, hidâyet.

2- *eireneuo* ise fiil olarak kullanılmış olup barış içerisinde olmak, barış içerisinde yaşamak anlamlarında kullanılmıştır.

3- *eirenikos* ise sıfat olarak barışçıl, esenlik veren anlamlarında kullanılmıştır.

4- *eirenopoieo* ise fiil olarak barış yapmak, barıştırmak anlamında kullanılmıştır.

5- *eirenopoios* kelimesi de barış yapıcı anlamında kullanılmıştır.

³ Kullanıldıkları babler ve örnekler için bkz.: B. Refas Türkmen, aynı tez, s. 71-79.

Latince de ise 'slm' kökünün içerdiği anlamları karşılamak üzere farklı köklerden türeyen kelimeler kullanılmıştır. Başlıcaları şunlardır (Levis ve Short, 1891):

1- *quiesco, quiescere, quievi, quietus*: Fiil köklü bu kelime Latince de en yaygın kelimeler arasında yer almaktadır. Anlamları; tarafsız olmak, nötr olmak; izin vermek, müsaade etmek; dinlenmek, sakinleşmek, huzur bulmak, sükûnet içerisinde olmak ve uyumak anlamlarıdır.

2- *otium, oti(i)*: İsim türündeki bu kelime de Latince de en sık kullanılan kelimelerden bir tanesidir. Başlıca anlamları; kolaylık, huzur, barış, güvenlik, sükûnet; tatil, boş zaman, aylıklık, başı boşluk, dinlenme; sakinlik, sükûnet, huzur.

3- *pax, pacis*: İsim türündeki bu kelime de yaygın bir kelimedir. Barış, uyum anlamlarına gelmektedir.

4- *concordia, concordiae*: İsim türündeki bu kelime, uzlaşma, antlaşma, uyuşma, fikir birliği; dost, arkadaş; dostluk, arkadaşlık, uyuşma, birleşme anlamlarıdır.

5- *quies, quietis*: İsim türündeki bu kelime, sessiz, sakin, huzurlu, rahat anlamlarının yanı sıra uyku anlamında da kullanılmaktadır.

6- *pacifer, pacifier, pacifera, pacifera, paciferum, pacifeirum*: Sıfat olarak kullanılan ve diğerleri kadar yaygın olmayan bu kelimeler ise; huzur veren, esenlik veren, barış getiren, barışçıl, barış yanlısı, barış yapıcı anlamlarında kullanılmaktadır.

7- *saluto, salutare, salutavi, salutatus*: Fiil türündeki bu kelimeler kurtulmak, felahe ermek, selâmlamak, iyilik ve esenlik dileğinde bulunmak anlamında kullanılmıştır.

8- *convenio, convenire, conveni, conventus*: Fiil olarak kullanılan bu kelime anlaşma, uzlaşma, fikir birliğine varma anlamlarında kullanılmıştır.

4. Arapça Sözlüklerde *slm* Kökü

slm kökü fiil olarak سَلِمَ - سَلِمَ - سَلِمَ biçiminde, isim olarak ise سلم، سلم، سلم، سلام، سلامة، سَلِمٌ، سلمٌ، سلمٌ، سلمٌ، سلمٌ، سلمٌ، سلمٌ biçimlerinde kullanılmış olup, Arapça sözlüklerde bu kökle ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

1- **سلم**: *Muhtâru's-Sihâh*'da bu kökle ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir:

سَلِمَ kelimesi bir erkek ismi, ve سَلْمٌ ise bir kadın ismidir. Diğer yandan سَلْمٌ ise hem bir dağ adı hem de bir erkek ismidir. Yine سَلِمٌ de bir başka erkek ismidir. السَّلْمٌ merdiven anlamına gelip, السَّلَالِيمُ ise bu kelimenin aslıdır. السَّلْمٌ ise barış anlamındadır. Bakara 208. âyette yer alan "ادخلوا في السلم كافة" ifadesinde yer alan السلم kelimesini Ebu Ömer السلام olarak okumuştur. Ki bu okumayla da İslâm'ı kastetmiştir. السَّلْمٌ، السَّلْمٌ kelimesinde س fetha veya kesre ile yazıldığında الصلح (sulh, barış) anlamına gelmektedir. السلم ayrıca (المسالمة) sakin, barışsever kimse için kullanılır. السَّلَامٌ ise selâmet, esenlik, barış, huzur anlamlarıdır. السلام Allah'ın isimlerinden bir tanesi, olup ayıpları bulunmayan anlamındadır. السَّلَامِيَّاتُ kelimesi ise parmak kemiklerini tanımlamak için kullanılmış olup tekili سَلَامِيٌّ şeklindedir. سَلِمَ ise afetlerden kurtulmak anlamında kullanılmıştır. سَلِمَ kelimesi ise vermek, teslim etmek anlamındadır. تَسَلَّمَ ise almak anlamındadır. السَّلِيمُ ise hem bir hükmü kabul etmek hem de barış anlamındadır. أَسَلِمَ فِي الطَّعَامِ kullanımında ise أَسَلَمْتُ az vermek anlamındadır. Yine أسلم أمره إلى الله kullanımında ise Allah'ın takdirine teslim olmak anlamı ön plana çıkmaktadır. السَّلْمٌ yine teslim olmak anlamına gelmektedir. أسلمٌ ayrıca الإسلام kelimesindedir. اسْتَلَمَ الحجر kullanımında ise dokunmak anlamındadır.

2- **سلم** kökü ile ilgili olarak *el-Mu'cem 'ul-Vasit*'te şu bilgilere yer verilmektedir:

سَلِمٌ - السَّلْمٌ Yüksekçe tırmanmak için veya başka bir şeye ulaşmak için kullanılan şeyler. السَّلْمٌ aynı zamanda müzik notalarını ifade etmek için kullanılır. Kelimenin çoğulu ise سَلَالِيمٌ، سَلَالِمٌ şeklindedir. سَلْمٌ - السَّلْمٌ Bu kelime sulh ve İslâm anlamındadır. Karşıt anlamlısı ise harptir. Enfal 61. âyette وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا yer alan ifade bu anlamı açıkça ortaya koymaktadır. سَلْمٌ kökünden türeyen المُسَالِمُ barışı seven, barış yanlısı kimse için kullanılır. Kelimenin mastarı السَّلْمٌ şeklindedir. Çoğulu ise أسلّمٌ، وسلاّمٌ şeklindedir. السَّلْمٌ - سَلْمٌ Teslim olmak, savaştan esir olmak anlamındadır. سَلِمَ Emrine uymak, itaat etmek, boyun eğmek, bir

kimsenin hükmüne rıza göstermek, veya hükmünden hoşnut olmak anlamındadır. Ayrıca namazı bitirmek için selâm vermek, insanlara selâm vermek, bir iddianın doğruluğunu kabul etmek, düşman ordusunun galip geldiğini itiraf etmek, Allah'a teslim olmak, bir başkasına teslim olmak, Allah'ın bir kişiyi bir beladan kurtarması, esenliğe kavuşturması, bir şeyi başka bir kişiye vermek, teslim etmek anlamlarında da kullanılmaktadır. **سَلِمَ** Bu kelime âfetlerden kurtulmak, esenliğe erişmek anlamındadır. **وَسَلَامَةٌ, سَلَامًا, سَلِيمًا** ise kurtulmak anlamına gelmektedir. İsim halinde ise **سَالِمًا, وَسَلِيمًا** olarak kullanılır. **سَلَّمَ** بالسَّلْمِ “ağacın boyası ile deriyi tabaklamak” anlamında kullanılmıştır.

3- İbn Manzûr *Lisânu'l-Arab* adlı eserinde 'slm' kökünün Arapçadaki anlamlarını ifade etmek üzere Muhammed bin Yezid'in (h.286) görüşlerine başvurmuştur. Bu çerçevede 'slm' kökünün 4 farklı anlamda kullanıldığını belirtmiştir:

a) **سَلِمَ fiili ve mastarı olan سلام** : Bu fiil güven içinde olmak, selâmete erişmek, esenliğe ermek, kurtulmak anlamlarındadır. İbn Manzûr'a göre kelimenin asıl anlamı **سَلَامَةٌ** kelimesinde karşılığını bulmakta ve her türlü afetten, kötülükten uzakta olmak anlamına gelmektedir. Yine ona göre, bu kelime eman anlamındadır. Allah'ın yeryüzündeki emanını ifade eder. Zirâ emanın karşıt anlamlarının arasında da korku vardır.

b) **السلام Allah'ın ismi olarak**: İbn Manzûr Allah'ın ismi olarak kullanılan bu kelimenin “Allah'ın her türlü eksiklik ve afetten uzak olması” anlamını taşıdığını belirtmiştir.

c) **سَلِمَ fiili ve mastarı olan سلام** : Bu fiil selâmlama eylemini anlatmak için kullanılmıştır. Arapça sözlüklerde bu kelimeyi karşılamak için kullanılan ve Kur'ân-ı Kerîm'de de yer alan bir diğer kelime ise **تَحِيَّةٌ**dir. İbn Manzûr, “Selâm, kişinin dininin ve nefsinin bütün kötülüklerden uzak olması için dua etmektir” demiştir.

d) **السَّلْمُ** kullanımında ise bir ağaç ismidir. Bu hiçbir zaman yeşillenmeyen ve yenilmeyen bir ağaç çeşididir. Bu ağaçla deri tabaklama işi de bu fiille ifade edilmiştir.

4- **سلم** kökü ile ilgili olarak *el-Mu'cem'ul-Mustalahat Fıkhiyye*'de şu bilgilere yer verilmiştir:

Sözlükte kelimenin anlamı teslim olmaktır. Aynı zamanda savaştan esir düşmek anlamına gelir. Arap dilinde bu kök aynı zamanda borç vermek anlamına da gelmektedir. Kelimenin istilâh anlamı ise bir malın parasını ödeyip, malı daha sonra almak üzere anlaşmaktır.

5- **سلم**: *er-Râid*'de bu kökle ilgili olarak aynı bilgiler tekrar edilmiş olmakla birlikte ilave olarak **سَلْمَةٌ** kelimesine yer verilmiştir:

سَلْمَةٌ çoğulu **سَلْمٌ, وَسَلَامٌ** ilk anlamı taş, ikinci anlamı ise bedensel uzuvları yumuşak kadın anlamındadır. Ayrıca, **سَلْمَتُهُ الْحَيَّةُ** ifadesinde “yılan soktu” anlamında kullanılmıştır.

6- Ebu Hilal el-Askerî, *el-Furuk fi'l-Luga* isimli eserinde **سَلَامَةٌ** kelimesinin **هَلَاكٌ** kelimesinin karşıt anlamlısı olarak kullanıldığını belirtmiştir. Dolayısıyla bu mastar, herhangi bir zarardan, ziyandan, tehlikeden, kötülükten, sıkıntıdan, tehditten emin olmak, esenlik içerisinde olmak, barış ortamında olmak anlamına gelmektedir.

7- İbn Faris, *Mu'cemu'l-Makayısı'l-Luga* isimli eserinde **سلام** kelimesinin “hastalıklardan uzak olmak” anlamına geldiğini söylemiştir.

8- Ezheri, bir ağacın bu isimle (**السَّلْمُ**) adlandırılmasını açıklamak için, “Bu güçlü ve büyük ağaç olduğu için her türlü afetten uzaktır. Bu nedenle bu adı almıştır” demiştir.

9- Fîruzâbâdi, **إِسْلَامٌ** kelimesinin Allah'ın emirlerine ve hükümlerine teslim olma, boyun eğme, Allah'ın kaza ve kaderine rıza gösterme, anlamlarında kullanıldığını belirtmiştir. Bu anlamları ile bu kelime **إِسْتِيسْلَامٌ** kelimesi ile aynı anlamlara gelmektedir. **إِسْتِيسْلَامٌ** kelimesinde boyun eğme, itaat etme anlamının yanı sıra daima yolun ortasından gitme anlamı da dikkat çekicidir.

5. Osmanlıca ve Türkçe Sözlüklerde *slm* Kökü

Osmanlıca ve Türkçe sözlüklerde *slm* kökünün türevleri ve Türkçe karşılıkları şunlardır (Sami, 1985; Devellioğlu, 1993):

- 1- **Eslem:** En selâmetli, en emin, en doğru, en sağlam.
- 2- **İslâm:** Allah-u Teâlâ'nın Hz. Muhammed (sav)'i tebliğine memur kıldığı din, Müslümanlık.
- 3- **Müsaleme:** Barış içinde olma, barışıklık.
- 4- **Müsellem:** Verilmiş, teslim edilmiş; şüphe götürmez, doğruluğu ve hakikiliği herkesçe tasdik edilmiş.
- 5- **Müslim, Müslüman:** İslâm dininde olan, Muhammedî, Müslim, Müselman, mümin; İslâm dinine bağlı, dindar; *mecc.* doğru, insaf ve merhamet sahibi kimse.
- 6- **Sâlim (çoğulu sâlimin):** Sağ, sağlam; eksiksiz, sakatı ve noksanı bulunmayan; korkusuz, emin anlamlarındadır. Sâlimen gramerde içinde illet harfi bulunmayan kelime; sağlam, sıhhatli olarak; emniyetle, güvenle demektir.
- 7- **Selâm:** Barış, huzur, rahatlık; fani, gelip geçici olmama, zevalsizlik; aşinalık, bildik; sonun iyi ve hayırlı çıkması; söz veya işaretle nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba.
- 8- **Selâmet:** Korku, tasa ve endişeden uzak olma, esen olma; kurtuluş, esenlik, felah; düşüncenin veya cümlenin düzgün ve doğru olması.
- 9- **Selem:** Peşin para ile veresiye mal alma; ürem, faiz; im, belirti.
- 10- **Selim:** Sağlam, kusursuz, doğru, dürüst; tehlikeli ve ölümcül olmayan, sonu iyi olacak hastalık, iyicil.
- 11- **Sellem:** “Selâmete erdirsin” anlamında dualarda geçmektedir.
- 12- **Silm:** Barış, barışıklık, asayiş.
- 13- **Süllem (çoğulu selâlim):** Merdiven, basamak.
- 14- **Tesellüm:** Verilen bir şeyi almak, teslim almak. (Teslim tesellüm: verme ve alma)
- 15- **Teslim:** Bir emaneti sahibine geri verme; bir şeyi yeni sahibine verme; bırakma, terk etme; kendini Allah'ın kaderine bırakma; selâm verme, selâm ile dua etme; afetten masum kılma, *mecc.* bir şeyin hakikatini kabul etme.
- 16- **Teslimat:** Teslim edilen eşyalar veya yatırılan paralar; teslim etme işi.
- 17- **Teslimiyet:** Boyun eğme, itaat etme, kendini verme.

6. Kur'ân'da *slm* Kökünün Türevleri

Kur'ân- Kerim'de *slm* kökünün 16 değişik formu 140 kere tekrar etmiştir. Bu formlar, kullanıldıkları âyetler ve anlamları şunlardır:

- 1- **سَلَّمَ** fiil formunda (fiil 2) 6 kere kullanılmıştır. Bu kullanımlar ve anlamları şöyledir:

a) Ödemek anlamında:

وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ نَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ

...Eğer çocuklarınızı emzirtmek isterseniz, vereceğiniz ücreti güzelce **ödediğiniz** (teslim ettiğiniz) takdirde size bir günah (sorumluluk) yoktur.⁴

b) Teslim olmak, itaat etmek, boyun eğmek anlamında:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

⁴ Bakara: 233

Hayır! Rabbine yemin olsun ki onlar, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem yapıp, sonra da verdiği hükme, hiçbir burukluk hissetmeksizin tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe imân etmiş olmazlar.⁵

c) Kurtarmak, korumak anlamında:

إِذْ يُرِيكُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا وَلَوْ أَرَاكُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

Hani Allah sana onları uykunda az gösteriyordu. Eğer onları çok gösterseydi elbette çekinecek ve savaş hususunda aranızda ihtilâfa düşecektiniz. Fakat Allah sizi bundan kurtardı. Çünkü O, kalplerde olanı hakkıyla bilendir.⁶

d) Selâm vermek, esenlik dilemek (tahiyye) anlamında:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

Ey imân edenler! Kendi evlerinizden başka evlere izin almadan ve o evin halkına selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki öğüt alırsınız.⁷

Yine 24:61 ve 33:56 âyetlerinde de aynı anlamda kullanılmıştır.

2- **سَلَّمَ** fiil formunda (fiil 4) 22 kere kullanılmıştır.

a) Allah'a teslim olmak, itaat etmek, boyun eğmek anlamında 21 kere kullanılmıştır:

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْتَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

Rabbi ona “Teslim ol” dediğinde, “Âlemlerin Rabbine teslim oldum” demişti.⁸

2:112, 3:20 (3 kere), 3:83, 4:125, 5:44, 6:14-71, 16:81, 22:34, 27:44, 31:22, 37:103, 39:54, 40:66, 48:16, 49:14 ve 72:14 âyetlerinde de bu anlamda kullanılmıştır.

b) İslâm'ı seçmek, İslâm'ı kabul etmek, İslâm'a girmek anlamında:

يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

İslâm'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: “Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz biliniz ki, sizi imâna erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur.”⁹

3- **السَّلَام** nominal isim formunda 40 kere kullanılmıştır.

a) Selâm vermek eyleminin ismi olarak:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا صَرَبتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَىٰ إِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَصَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

Ey imân edenler! Allah yolunda sefere çıktığınız zaman, gerekli araştırmayı yapın. Size selâm veren kimseye, dünya hayatının geçici menfaatine (ganimete) göz dikerek, “Sen mü'min değilsin” demeyin.¹⁰

b) Barış, kurtuluş, huzur, sükûnet, esenlik, güvenlik, emniyet, selâmet anlamında:

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Allah, onunla rızasını isteyenleri selâmet yollarına iletir ve onları izniyle, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir.¹¹

⁵ Nisâ: 65

⁶ Enfâl: 43

⁷ Nûr: 27

⁸ Bakara: 131

⁹ Hucurât: 17

¹⁰ Nisâ: 94

Ayrıca 6:54-127, 7:46, 10:10-25, 11:48-69 (2 kere), 13:24, 14:23, 15:46-52, 16:32, 19:15-33-47-62, 20:47, 21:69, 25:63, 25:75, 27:59, 28:55, 33:44, 36:58, 37:79-109-120-130-181, 39:73, 43:89, 50:34, 51:25 (2 kere), 56:26 (2 kere)-91 ve 97:5 âyetlerinde de bu anlamda kullanılmıştır.

c) Sıfat formunda Allah'ın adı olarak esenlik veren anlamında:

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

*O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. Meliktir, kuddüstür, selâmdır, mümindir, azizdir, cebbarıdır, mütekebbirdir, onların ortak koştuğlarından sübhândır.*¹²

4- **سَلْم** isim formunda barış, teslimiyet, birisine mutlak bağlılık anlamında 5 kere kullanılmıştır.

فَإِنْ اعْتَرَفْتُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُكُمْ وَالْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلْمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا

*Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size **barış** teklif ederlerse; Allah, onlara saldırmak için size bir yol (yetki) vermemiştir.*¹³

4:91 âyetinde de aynı anlamda kullanılmıştır.

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقُوا السَّلْمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

*Kendilerine zulmederken meleklerin canlarını aldıkları kimseler: “Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk”, diyerek **teslim olurlar**. (Melekler onlara şöyle der:) “Hayır, aksine Allah sizin yaptıklarınızı çok iyi bilir.”*¹⁴

16:87 âyetinde de aynı anlamda kullanılmıştır.

5- **السَّلْم** isim formunda barış anlamında 2 kere kullanılmıştır:

وَإِنْ جَحَرُوا لِّلْسَلْمِ فَاجْتَنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

*Eğer onlar **barışa** yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a tevekkül et, çünkü O, işitendir, bilendir.*¹⁵

47:35 âyetinde de aynı anlamda kullanılmıştır.

6- **سَلْم** isim formunda merdiven anlamında 2 kere kullanılmıştır:

وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سَلْمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيهِمْ بَأْيَةً

*Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse, bir delik açıp yerin dibine inebiliyorsan, veya bir **merdiven** kurup göğe çıkabiliyorsan, öyleyse onlara bu mucizeleri getir!*¹⁶

7- **السَّلْم** özel isim olarak 1 kere İslâm dinini anlatmak üzere kullanılmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

*Ey imân edenler! Hepiniz topluca **İslâm'a** girin. Şeytana tabi olmayın. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.*¹⁷

8- **سَلِيم** isim olarak 2 kere kullanılmış olup, kusursuz, mükemmel, sağlam, temiz anlamında kullanılmıştır:

¹¹ Mâide: 16

¹² Haşr: 23

¹³ Nisâ: 90

¹⁴ Nahl: 28

¹⁵ Enfal: 61

¹⁶ En'âm: 35

¹⁷ Bakara: 208

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

*Ancak Allah'a selim (temiz, sağlam, mükemmel) bir kalp ile gelenler hariç.*¹⁸

37:84 âyetinde de benzeri şekilde ve anlamda kullanılmıştır.

9- مُسَلَّمَةٌ edilgen ortaçağ (partisip) olarak 3 kere kullanılmıştır:

a) Kusursuz, mükemmel anlamında:

قَالَ إِنَّهُ يُقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ

*“Rabbim diyor ki; o, çift sürmek, ekin sulamak için boyunduruğa vurulmamış, kusursuz, hiç alacası olmayan bir sığırdır” dedi. Onlar ise, “Şimdi tam doğrusunu bildirdin” dediler ve sonunda o sığırı kestiler. Az daha bunu yapmayacaklardı.*¹⁹

b) Ödenen, verilen anlamında aşağıdaki âyette 2 kere kullanılmıştır:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقِيَّةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقِيَّةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقِيَّةٍ مُؤْمِنَةٍ

*Bir mü'minin bir mü'mini yanlışlık haricinde öldürmesi asla caiz değildir. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, bir mü'min köleyi azad etmesi ve öldürülenin ailesi vazgeçmezse diyet ödenmesi gerekir. Öldürülen mü'min düşman olan bir topluluktan ise, mü'min bir köle azad etmek gerekir. Eğer sizinle aralarında barış antlaşması bulunan bir topluluktan ise ailesine verilecek bir diyet ödenmesi ve mü'min bir köle azad edilmesi gerekir.*²⁰

10- اِسْلَامٌ fiilden türemiş isim (4. form) olarak kullanılmıştır:

a) Özel isim formunda ve İslâm dinini ifade etmek üzere 6 kere kullanılmıştır:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ

*Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır.*²¹

3:85, 5:3, 6:125, 39:22 ve 61:7 âyetlerinde de aynı anlamda kullanılmıştır.

b) İsim olarak 2 kere kullanılmıştır:

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ

*Bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Hâlbuki o küfür sözünü söylediler ve islâmlıklarından (müslüman olduktan) sonra inkâr ettiler.*²²

يَمْتُونُ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمْتُونَا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ

*Teslim (Müslüman) olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: “İslâmlığınızı (Müslüman olmanızı) benim başıma kakmayın”*²³

11- مُسْلِمُونَ etken ortaçağ (partisip) olarak (4. form) kullanılmıştır:

a) İsim olarak, teslim olanlar, müslüman olanlar anlamında 24 kere kullanılmıştır:

¹⁸ Şu'arâ: 89

¹⁹ Bakara: 71

²⁰ Nisâ: 92

²¹ Âl-i İmrân: 19

²² Tevbe: 74

²³ Hucurât: 17

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

Yoksa Ya'kub ölecek iken siz orada mıydınız? O zaman oğullarına: “Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?” diye sormuş, onlar da: “Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz; biz ancak O'na teslim olanlarız”, dediler.²⁴

2:128-132-136, 3:52-64,80-84-102, 5:11, 7:126, 10:84, 11:14, 12:101, 15:2, 21:108, 27:31-38-42-81, 28:53, 29:46, 30:53 ve 43:69 âyetlerinde de benzer şekillerde ve anlamda kullanılmıştır.

b) Özel isim olarak, Müslümanlar anlamında 14 kere kullanılmıştır:

فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأَمْرٌ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ

“Eğer yüz çeviriyorsanız, ben sizden bir ücret istemedim. Benim ecrim ancak Allah'a aittir. Bana Müslümanlardan olmam emredildi.”²⁵

3:163, 10:90, 16:89-102, 22:78, 27:91, 33:35, 39:12, 41:33, 46:15, 51:36, 68:35 ve 72:14 âyetlerinde de aynı anlamda kullanılmıştır.

c) Sıfat olarak ise 1 kere kullanılmıştır:

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan'dı. Fakat o gerçek bir Hanif Müslüman idi ve müşriklerden de değildi.²⁶

12- مُسْلِمَاتٍ etken ortaç (partisip) olarak (4. form) 2 kere kullanılmıştır:

a) Sıfat olarak müslüman, teslim olan anlamında 1 kere kullanılmıştır:

عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَرْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا

Eğer o sizi boşarsa, belki Rabbi ona sizden daha hayırlı, müslüman (teslim olan), inanan, sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verir.²⁷

b) Sıfat olarak müslüman, teslim olan anlamında 1 kere kullanılmıştır:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ ...

Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar...²⁸

13- مُسْلِمَةً etken ortaç (partisip) olarak (4. form) 1 kere teslim olmuş anlamında kullanılmıştır:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yollarını göster ve tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çokça kabul edensin, çok merhametli olansın.”²⁹

14- مُسْتَسْلِمُونَ etken ortaç (partisip) olarak (10. form) 1 kere teslim olmuş anlamında kullanılmıştır:

²⁴ Bakara: 133

²⁵ Yunus: 72

²⁶ Âl-i İmrân: 67

²⁷ Tahrîm: 5

²⁸ Ahzâb: 35

²⁹ Bakara: 128

Hayır, bugün onlar **teslim olmuş** kimselerdir.³⁰

7. Tefsirlerde *slm* Kök ve Türevlerinin Anlamları

Kur'ân-ı Kerîm'de '*slm*' kökünün türevlerini aktarıldıktan sonra, bu bölümde ise belli başlı tefsir kaynaklarında bu kökün türevlerine yüklenen anlamlar ve bunlarla ilgili tartışmalara yer verilmiştir. Burada bütün kullanımlar tek tek incelenmemiş olup, kullanım biçimine ve anlamına göre gruplandırmalar yapılmış ve belli başlı tefsirlere başvurulmuştur. Böylelikle tefsir geleneği içinde bu türevlere dair kapsayıcı bir değerlendirme yapılarak, yapılacak semantik analiz için de bir arka plan oluşturulmuştur.

'*slm*' kökünden türevleri ve bunlara dair müfessirlerin değerlendirmeleri aşağıda sıralanmıştır: :

1- *slm* kökünün tahiyeye (selâmlaşma) anlamında ve dua maksadıyla kullanılması:

Kurtûbî (1997: 297-298), 'tahiyeye' kelimesinin, hayat kelimesi ile aynı köktün olduğunu belirterek, bu kelimenin "mülk, beka, hediye, bereket, esenlik, bolluk, bereket, bir şeyin artıp çoğalması" anlamlarında kullanıldığını belirtmiştir.

Elmalılı (1992) ise tahiyeye ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Tahiyeye lugatte mülk ve bulunduğu durumda kalma mânâsına gelir. Nasıl ki şair; "Onunla Numân'ın yanına gidiyorum. Ordu ile onun mülkü üzerinde yerleşinceye kadar." demiştir ki, "onun mülkü üzerine" demektir. Bir kimseye diye dua etmeye de tahiyeye denilir ki "Allah ömürler versin" veyahut "Allah seni mülk sahibi yapsın" veya "Mülkünde daim kılsın" mânâlarına gelir. Câhiliyye devrinde Araplar selâm yerinde derlerdi. Sonraları bizde yaygın olan "Allah ömürler versin" ifadesi bu selâmın bir canlandırılması olmuştur. Fakat bunlar bir dua olmakla beraber mutlak surette hayırlı bir dua değildir. Çünkü ömür, hayat, mülk mutlaka selâmet ve mutluluğu gerektirmez, felaket içinde de geçebilir. Bundan dolayı bu şekilde selâm, aslında noksan bir selâmdır, hepsinin başı baş sağlığıdır. "Allah ömürler versin" denildiği zaman, muhatap bu mânânın kastedildiğini farz ederek hoşlanabilirse de bu bir gaflettir. Çünkü söyleyenin niyeti belli değildir. Veyahut hiç düşünmemiştir. Bunun için İslâm dini, bu noksan tahiyeleri selâma çevirmiş ve yerine dünya ve ahiret selâmeti ve barışı yayan dua ve iltifatını yerleştirmiş olduğundan İslâm'da selâm olmuştur. Bunun için "Size bir selâm verildiği vakit." demek olur. Selâm bir tahiyeye ve iltifattır. Fakat her tahiyeye ve iltifat selâm değildir.

Tahiyeye, önceleri "uzun hayat dileme" anlamında bir temenni ifadesi olarak kullanılırken, daha sonra geniş bir anlam kazanarak "Allah'tan esenlik dileme" ifadesi olarak her türlü selâmlaşma ve dua için kullanılmaya başlanmıştır (Beyzâvî, 1996: 229). Tahiyeye kelimesinden kasdın "selâm" değil, "hediye" olduğunu söyleyenler de çıkmıştır. Bu anlamı benimseyenler misliyle karşılık verilmesi lafzını delil olarak kullanmıştır. Yine de müfessirlerin ekserisi bu anlamı benimsememiştir.

Taberî (2017: 52-53) diyor ki: "Eğer denilecek olursa ki Allah Teâlânın kitabında emre-dildiği üzere selâm almak farz mıdır" Cevaben denilir ki: "Evet, selef âlimlerinden bir topluluk, bu görüştedir. Nitekim Cabir b. Abdullah ve Hasan-ı Basri bunlardandır. Hasan-ı Basri, "Selâm vermek nafil bir amel ise de onu almak farzdır." demiştir. Resûlullah, müminleri, aralarında selâmı yaymaya teşvik etmiş ve buyurmuştur ki: "Sizler imân etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de imân etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde, birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi göstereyim mi Aranızda selâmı yayın."³¹ Müslüman olmayan kimselere selâm verilmez. Şâyet onlar selâm verirlerse, verilecek cevapta "Selâm"

³⁰ Sâffât: 26

³¹ Müslim, K. el-İman, bab: 93, Hadis no: 54/Tirmizi, K. el-Kıyame, bab: 56 H.no: 2510 İbn-i Mace, K. el-Mukaddime, bab: 9 H.no: 68

kelimesi kullanılmaksızın sadece “Ve aleyke” denir. Bu hususta Peygamber efendimiz buyuruyor ki: Size ehl-i kitap selâm verdiğinde “Ve aleyküm” deyin.³²

Tahiyyenin bir başka anlam alanında ise dua yer almaktadır. Aslında Kur’ân tahiyyenin anlam alanını genişleterek zamanla selâmlaşmaya dönüştürmüş olmakla birlikte, dua maksatlı kullanımı ön plana çıkmıştır. Şöyle ki;

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا³³

Bu âyetin öncesi ve sonrası ışığında Hz. İbrahim’in durumu irdelendiğinde, kendisinin babasıyla tartışmaya ve çekişmeye girmekten imtina ettiği, babasının tehdit ve eziyetlerine karşı sabır göstererek, ona “Selâm üzerine olsun” diyerek dua etmeye başladığını görmekteyiz. Aslında böylelikle o şunu demektedir: “Allah’a seni bağışlaması için dua edeceğim. Sapıklığa dalıp şeytanı dost edinmeden dolayı azaplandırmamasını, sana acımasını ve hidâyet vermesini dileyeceğim. Şâyet benim senin yanında bulunmam ve seni imâna çağırmam rahatsız ediyorsa, senden de kavminden de uzaklaşacağım. Yalnız Rabbime ibadet edeceğim ve yalnız ondan dileyeceğim. Dua sebebiyle Rabbimin beni geri çevirmeyeceğini umarım.” (Kutup, 1991: 517).

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ³⁴

Yukarıdaki âyette de selâmlama ifadesi dua amaçlı olarak kullanılmıştır. Zeccâc, âyette geçen “selâmun aleyküm” ifadesinin “gerek dininiz ve gerekse nefsiniz konusunda her türlü tehlikeden uzak olun” manasında bir dua veya “selâmetin çoğulu” olduğunu söylemektedir (Râzî, 1980: 6) Benzer şekilde, “Günahlarınıza Allah’ın bir emanı olsun. Allah günahlarınızı bağışlasın” diye anlamak da mümkündür (ez-Zuhaylî, 2003: 229).

2- *slm* kökünün esenlik, huzur, barış, sükûnet, güvenlik, emniyet, felah, kurtuluş, selâmet vb. anlamlarda kullanılması:

Kelimenin bu anlamdaki kullanımında selâm ile selâmet kelimesi arasında yakın bir bağ kurulmuştur. Hatta bazı müfessirler, selâm ile selâmetin aynı anlamda olduğunu öne sürmüştür.³⁵ Diğer yandan İbn Manzûr (1993) ise selâm kelimesinin selâmetin çoğulu olduğunu belirtmiş ve cennete “dâru’s-selâm” denilmesinin de cennette birçok selâmetin bulunuyor olmasından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Ancak Zebîdî (1965: XVI/348) ise konuya farklı yaklaşmış ve selâm kelimesinin selâmetle aynı anlamda olmadığını, çok daha geniş bir anlam alanına tekabül ettiğini belirtmiştir: “Lügat âlimleri selâm ile selâmetin aynı manada olduğu kanısındalar. Eğer Arap kelimelerini ve te’nis ta’sının anlama kattığı sınırlamayı düşünürlerse aralarında büyük bir farkın olduğunu göreceklere...” Yine Zebîdî, Allah’a “es-Selâm” denilmesinin doğru olduğu halde “selâmet” denilmesinin uygun olmamasının sebebini şöyle açıklamaktadır: “Çünkü selâm, kendisinden emin olunandır. Yani insanlar, Allah’tan gelecek herhangi bir zulüm, haksızlık ve kötülükten emin ve güvendedirler. Selâmette olan ise başkasından emin olandır. Yani haksızlık, hastalık ve sıkıntılara maruz kalma ihtimaline açık kimseler için kullanılır.”

فَأْتِيَاهُ فَقَوْلَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بَيِّنَاتٍ مِّن رَّبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى³⁶

Râzî (1980: VIII/55), bu âyetteki selâm kelimesinin dünya ve ahiretteki her türlü cezadan, tehlikeden, endişeden güvende olmayı ifade ettiğini belirtmektedir. İbn Kesîr (1984: III/208), âyetteki “hidâyete tabi olana selâm olsun” denilerek, doğrudan doğruya “hidâyete tabi ol kurtul” şeklinde emir içerikli bir sözle Firavun’un hedef alınmadığını, böylelikle bu söz üzerine azgınlığını artırıp, kibrini harekete geçirmesinin

³² Buhari, K. el-Mürteddîn, bab: 4

³³ Meryem: 47

³⁴ En’am: 54

³⁵ Örn. Bkz. Kurtûbî ve Râzî

³⁶ Taha: 47

engellenmek istendiğini dile getirmektedir. Belki o da doğru yolu izleyerek selâmete kavuşur. Nitekim bir sonraki âyette de aynı metot takip edilerek “Doğrusu bize, yalanlayıp sırt çevirene Allah’ın azap edeceği vahyolundu” buyrulmaktadır. Kurtûbî (1997: VI/203-204) de bu âyetteki selâm kelimesinin bir karşılaşma veya hitap sözü olmadığını ve bu nedenle de tahiyeye anlamında olamayacağını belirtmektedir. Sabûnî (1995: IV/31) de müfessirlerin buradaki selâmdan selâm vermeyi anlamadığını, zirâ bu sözün konuşmanın başı olmadığını vurgulamaktadır. Buradaki selâmdan kasıt, Allah’ın azab ve öfkesinden kurtulmak, güvende olmaktır.

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ³⁷

Burada geçen “sübül-üs selâm”, Allah’ın dosdoğru bir yolu olan ve kurtuluşa erdiren İslâm dinidir (Taberî, 3/252; Sabûnî, 2/84). Bu yol kurtuluşa götüren, güvenliğe, emniyete kavuşturan, esenlik ve bahtiyarlık yoludur. Esed (1997: I/398), buradaki kurtuluş fikri ile Hristiyanlığın kurtuluş fikrinin örtüşmediğinin altını çizmektedir: “Hristiyani kurtuluş kavramı, “ilk günah” doktrinin Hristiyanlıkta haklı gösterdiği, ama İslâm’ın haklı görmediği peşin bir günahkarlık durumunun varlığını kabul eder. Bu nedenle kurtuluş kavramı tam olarak ‘selâm’ kelimesinin anlamını karşılamaz. Selâmın batı dillerindeki en yakın karşılığı ruhsal barış ve tatminkârlık fikrini ifade eden Almanca *heil*, Fransızca *salut* kelimeleridir.”

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ³⁸

Buradaki “*dâru’s-selâm*” terkinde de aynı anlam öne çıkmaktadır. “Selâmet/esenlik yurdu” olarak çevrilen bu tabiri, müfessirler genellikle cennet anlamında yorumlamakla beraber, bu tabirden Müslümanların doğru inançları ve temiz yaşayışları sayesinde gerçekleştirecekleri düzenli, huzurlu, güvenli ve mutlu bir ülke veya dünya şeklinde de anlamını çıkarmanın da mümkün olduğu belirtilmektedir (2012: 144). Benzeri şekilde Esed de bu tabirle sadece cennet temsilinde işaret edilen öte dünyadaki nihai esenlik ortamının değil, fakat aynı zamanda gerçek mü’minin bu dünyadaki ruh durumunun, yani onun Allah’la, tabi çevresiyle ve kendisiyle barış ve bağdaşım içindeki huzurlu, güvenli ruh durumunun anlatıldığını belirtmektedir.

İbn Kesîr (1984: I/618) bu tabirle ilgili şöyle demektedir: “Müminler girmiş oldukları peygamberin yolu ve izi olan doğru yolda selâmette oldukları için, Yüce Allah burada cenneti دَارُ السَّلَامِ yani “selâmet yurdu” diye niteledi. Müminler bu yola girmekle, eğrilik afetlerinden selâmet buldukları gibi, *dâru’s-selâm* olan cennete de girerler. Elmalılı (1992), bu terkindeki selâm ifadesinin, Allah’ın güzel ismi olan es-Selâm, selâmet manasındaki masdar ve selâm verme anlamlarının her üçüyle de ilişkilendirerek, “Bu üç manadan her biriyle her korkudan sâlim ‘selâmet evi, selâmet vatani’ demek olur” demektedir. Râgıb el-İsfahânî (1992: 269), gerçek esenliğin ancak cennete bulunabileceğini, çünkü sonsuz sürekliliğin, ihtiyaç bırakmayan zenginliğin, zillate yer vermeyen şeref ve üstünlüğün, ârızasız bir sıhhatin sadece orada mevcut olduğunu belirterek, bu nedenle cennete bu ismin verildiğini söyler. Mevdûdî (1991) ise, “*Dâru’s-selâm*, eksiksiz huzur ve mutluluğun yeri olup sakinlerinin her tür belâ ve zavallılıktan bütünüyle uzak bulunduğu Cennet’tir” demektedir.

3- *slm* kökünün teslim olmak, sulhe ermek, itaat etmek, boyun eğmek, vb. anlamında kullanılması:

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُفَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنِ اعْتَرَفْتُمْ فَلَمَّ يُقَاتِلُوكُمْ وَالْقَوَا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا³⁹

Yukarıdaki âyette geçen *slm* kökü hakkında müfessirler iki farklı anlam üzerinde yoğunlaşmıştır. Müfessirlerden bir grup⁴⁰ bu kelimeye teslim olmak, itaat etmek anlamını verirken, diğer bir grup⁴¹ ise

³⁷ Mâide: 16

³⁸ En’am: 127

³⁹ Nisâ: 90

⁴⁰ Zemâhşerî, Nisâburi, İbn’ül Cevzî, Râzî

bundan maksadın sulh etmek olduğunu dile getirmiştir. Diğer yandan Alûsî ve Sabûnî ise teslim olmak ve sulh etmek anlamlarının her ikisini de benimsemiştir.

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّ عَوْنِ إِلَى قَوْمِ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا
وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا⁴²

Taberî (XXI/269), “savaşmaya çağrıldığınız kişileri öldürünüz ya da savaş yapmadan Müslüman olmayı kabullenirlerse onları öldürmeyiniz” anlamını vererek ‘*slm*’ kökünü “Müslüman olmak” diye yorumlamaktadır. Râzî (XXVIII/93) ve Kurtûbî (XIX/312) de buradaki kelimeyi “Müslüman olmak” anlamında kabul etmektedir. İbn Kesîr (III/334), “teslim olup dine girmek” anlamında olduğunu söylemektedir. Zemâşerî (V/541) ve İbnü’l Cevzî (VII/432) ise, bu âyette geçen *slm* kökünün “itaat etmek ve boyun eğmek” anlamında olduğunu belirterek, “onlar itaat edip size boyun eğene dek onlarla savaşın” anlamında emir olduğunu söylemektedirler.

Alûsî (XXVI/104), buradaki emirin, “siz ölünceye kadar ya da onlar teslim olana kadar” demek olduğunu söylemektedir. Alûsî, “eğer buradaki *أَوْ يُسَلِّمُونَ* anlamı, ‘onlar müslüman olana kadar savaşın’ olsaydı o zaman bu âyetteki emir, bütün kavimler için geçerli umumi bir emir olurdu” demektedir. Mevdûdî ise buradaki ifadede ya “Onlar müslüman olsunlar” ya da “Onlar İslâmi idareye itaat etsinler” anlamında olduğunu belirtmektedir.

وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ⁴³

Taberî (XVIII/569), bu âyette geçen *slm* köküne, “uluhiyetini mutlak bir şekilde kabul ederek ve boyun eğerek Allah’a ibadet eden kişi” anlamını vermektedir. Beğavi (VI/291) ise, dinini Allah’a has kılmak ve Allah’ın emirlerine boyun eğmek ya da tüm işlerini Allah’a teslim etmek şeklinde açıklamaktadır. Zemâşerî (V/19), benliğini, nefisini, bütün işlerini Allah’a teslim etmek ve sâmimi bir şekilde davranmak ve Allah’a tevekkül etmek olduğunu söylüyor.

Râzî (XXV/154), şirk karşısında Allah yolunda mücadele eden, Allah’a inanan ve O’nun emirlerine karşı boyun eğen ve dolayısıyla tam anlamıyla teslim olma durumuna işaret etmek olduğunu söylemektedir. Kurtûbî (XVI/487) de, “ibadetlerini sâmimi olarak Allah için yapan ve tek kastı ve muradı Allah olan kimse”, şeklinde anlamlandırmaktadır. İbn Kesîr (II/11), bunun amellerinde sâmimi olmak, Allah’ın emirlerine itaat etmek ve ona boyun eğmek, hükümlerine ittiba etmek, olduğunu söylemektedir. Alûsî (XXI/95), “kendini bütün efal ve hallerinde Allah’a teslim etmektir” diye açıklamaktadır.

Sabûnî (II/495) Allah’a itaati kabul etmek ve onun emirlerine boyun eğmek, Allah için ibadetlerinde sâmimi olmak şeklinde anlamaktadır. Mevdûdî ise bununla birlikte ameli olarak “Allah’ın itaatkâr kulu” tavrının benimsenmesinin istendiğini dile getirmektedir.

4- *slm* kökünün Allah’ın güzel isimlerinden bir tanesi (*Es-Selâm*) olarak kullanılması:

Kur’ân-ı Kerîm’de geçen Allah’ın güzel isimlerinden bir tanesi de “es-Selâm”dır.⁴⁴ “Es-Selâm” ismi şerifi mastar olup, “esenlik kaynağı, esenlik veren, selâmete çıkarıcı, eksikliklerden, noksanlıklardan, beladan, ayıptan beri olan” anlamlarına gelmektedir (İbn Manzûr, VI/342). Bu kelime mastar olmakla birlikte, mübalağa ifade etmesi için sıfat olarak kullanılmıştır (Beyzâvî, 1996:4/72). Mevdûdî de bu ismi açıklarken, bir yandan “esenlik veren”, diğer yandan “kusurlardan münezzehe olan” anlamını vurgulamıştır: “Es-Selâm”; emniyet, esenlik, selâmet veren demektir. Sözelimi bir kimseye çok güzel demekle, o kimsenin güzelliğinin timsali olduğu vurgulanmış olmaktadır. Allah baştan başa selâmet veren olduğundan dolayı es-Selâm’dır. O’ndan kötülük gelmesi veya kendisinde zaaf ve noksanlık olması, ya da kemalinin zeval bulması mümkün değildir. O tüm bunlardan münezzehtir.” Elmalılı (1992) da ismin

⁴¹ Taberî, İbn Ebi Hatim, Beğavi, Suyûtî, İbn Kesîr

⁴² Fetih: 16

⁴³ Lokman: 22

⁴⁴ Haşr: 23

iki boyutuna yer vermiştir: “Öyleki selâm, her selâmetin kaynağı, kendisi ayıbdan, kusurdan, eksiklikten, yokluktan kısacası her tehlikeden sâlim olduğu gibi, selâmet umulan, selâmet arayanları selâmete erdirecek olan da O’dur.”

5- *slm* kökünün İslâm dininin adı olarak kullanılması:

Son ilahî din, insanlığın ebedî kurtuluşunun anahtarı olan ve tek hak din olarak günümüze tevarüs eden din de adını ‘slm’ kökünden türeyen İslâm kelimesinde bulmuştur. Kur’ân-ı Kerîm’de *İslâm* kelimesi yalnız olarak 6 âyette, iyelik ekiyle birlikte 2 âyette olmak üzere toplam 8 âyette yer almıştır:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْثًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ⁴⁵

Taberî (2/233-234) bu âyette yer alan “din” ve “İslâm” kelimeleri ile ilgili olarak şunları söylemektedir: “Burada zikredilen “din” kelimesinin asıl mânâsı “itaat etmek ve boyun eğmek”tir. “İslâm” kelimesinin mânâsı da “Zelil bir şekilde boyun eğmek ve teslim olmak”tır. Bu mânâlara göre âyetin izahı şöyledir: “Allah katında gerçek itaat, dillerin ve kalblerin boyun eğerek Allaha kulluklarını ikrar etmeleri, emir ve yasaklarında zelil bir şekilde itaat etmeleridir. Bu hususta böbürlenmemeleri, itaatten ayrılmamaları herhangi bir yaratığını ilahlıkta ve rablıkta ona ortak koşmamalarıdır.”

Elmalılı (1992) da bu âyetin tefsiri konusunda *slm* kök anlamlarına yer vererek, bunların hepsinin arasında bir bağlantı olduğunu belirtmektedir:

...lügat anlamıyla İslâm kelimesi, *silme*, *selm*, *selâmet* köklerinden gelir; hemzisi duhul veya müteaddi (geçişli) fiil yapmak için kullanılır. Kapsamlı ve pek temiz bir kelimedir ki, silme (barışa) ve selâmete girmek veya koymak veya selâmet temin eden teslimiyet, karşılıklı olarak barış içine girmek, hasılı sâlim olan mânâlarına gelir ki, hepsinde selâmet ve sâlimiyet gayesiyle bir bağlılık ve uyumluluk mânâsı vardır.

Bu sûretle dinin özü, bu tevhid inancı çerçevesinde, her yönüyle ve gerçek anlamıyla İslâm’dır. “Kendisinden başka ilah olmayan” Allah’ın emrettiği gerçek dindarlığın gereği de bu tevhide şahadet ve bu tevhid çerçevesinde bir olan Allah’a teslimiyet ve itaattir. Hakkiyle kurtuluş, felah ve selâmet ve hayır ve mutluluk ancak bu ihlasta, bu bağlılıktadır. Allah katında din, halis din olan “Allah’a teslimiyettir”. Allah’dan başka ilâh ve ilâhlar tanıyan veya gerçeği bildiği halde, dine bağlanmayı gerçekten başka bir şey sanan, din ile ilim, Hak Teâlâ ile en yüce hayır arasında didişme var zanneyleyen veyahut hayırla şer çatışmasının çözümüne Allah Teâlâ’nın hâkim olmadığını, O’nun hükmünün dışında herhangi bir şey kalabileceğini farzeden velhasıl Hakk’tan gelmeyen ve Hakk’ın âyetlerinden çıkarılmayan dinlerin, bağlılıkların ve dindarlıkların hiçbiri insanlara selâmet ve seadet bahşedecek hak din değildir. Allah Teâlâ’ya ortak tasavvuru, muhal ve batıl olan birşey olduğu gibi, İslâm’dan başka bir hak din tasavvur etmek de batıldır.

Âyetin açıklamalarının devamında Elmalılı, İslâmın istilah anlamında da teslimiyet ve selâmet anlamları arasındaki bağlantı üzerinde durmakta ve böylelikle İslâm kelimesinin din kelimesi ile örtüştüğünü belirtmektedir:

Özetleyecek olursak, din ve dindarlığın bütün mânâsı, itaat ve bağlılık anlamıyla selâmetin sağlanmasında toplanır. İslâm’ın mânâsı da faydalı bir selâmet, katıksız bir teslimiyet ve bağlılıkta toplanır. Şu hâlde din kavramı, mutlak anlamıyla ele alındığı zaman bile mutlak olarak İslâm kelimesiyle eşit ve eş anlamlıdır. Hangi din ele alınacak olsa, onun özünün teslimiyet ve boyun eğmekten ibaret olduğu görülür. Zahir din, İslâm’ın dış görünüşü; batın din İslâm’ın içyüzü, tam din, dışyüzü ve içyüzü ile hakiki İslâm; batıl din yalan ve yanlış bir İslâm; hak din, hak bir İslâm’dır. Hakikaten selâmet bahşeden hak bir İslâm ise ancak hakiki tevhid inancına dayanan bir İslâm’dır. Hakiki tevhid ise, şeriki ve ortağı bulunmak ihtimali bile olmayan, ezel ve ebed bakımından hayy ve kayyum bir ilâh tanımak ve ancak O’na

⁴⁵ Al-i İmran: 19

şehadet etmektir. Böyle bir ilâh ise ancak Allah Teâlâ'dır. Evvel ve âhir bütün izzet ve hakimiyeti şahid ve meşhud olan zat-ı ehadîyyetinde toplayıp, kendisinden başka ilâhları nefyetmiş, O'ndan başka tanrılık iddia eden veya tanrılık nisbet edilenlerin hepsinin acz ve zavallılığını daima göstermiş ve göstermekte bulunmuş ve herhangi bir zamanda tevhid nizamından çıkmak isteyenleri perişan eylemiş ve her türlü mutluluğu tevhid yolundan bahşeylemiş, velhasıl diye ilâhlıkta birliğe kendisi de şehadet etmiş olmakla Allah'ın birliğine şehadet ile hakiki İslâmın, Hak Teâlâ'nın dini olduğunda hiç şüphe yoktur. Hakiki din kurucusu olan Allah Teâlâ'nın İslâmını, melekler ve ilim sahipleri gibi, kendi birliğine imân ve ihlâs ile bağlananları rahmeti ile selâmete çıkarmak, kulların İslâmı da Allah'a kendilerini teslim ederek bu selâmet yoluna girmek demektir. İşte İslâm dini, Allah ile kullar arasındaki bu birlik ilişkisidir.

Sabûnî (II/357) ise İslâm kelimesinin lügat anlamındaki teslim olmanın, güçlü bir biçimde tam manasıyla itaat anlamına geldiğini belirtmekte, bir kimsenin bir şeyi başkasına tahsis etmesine “سلم الشيء لفلان” denildiğini bildirmektedir. Dolayısıyla İslâm, dini ve inancı bütünüyle Allah tahsis etmek anlamına gelmektedir. Aşağıdaki âyette de aslında bu mânâ vurgulanmıştır:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ⁴⁶

Yukarıdaki âyetlerde geçen İslâm kelimesinin genel anlamda Hz. Adem'den bu yana Allah'ın gönderdiği bütün ilahî mesajları, özel anlamda ise bu mesajın son halkasını oluşturan “İslâm dinini” kastettiği vurgulanmıştır (Döndüren, 2003: I/109).

Râgıb el-İsfahânî (1992: 240), “İslâm” kelimesinin şeriatta iki ayrı anlama geldiğini kaydetmektedir:

a) İmânın altında olan İslâm; bu dil ile ikrardır ve bununla kan korunur. İman bulunsun bulunmasın sonuç değişmez. Aşağıdaki âyeti kerimede bu anlamda kullanılmıştır:

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ⁴⁷

b) İmânın üstünde olan İslâm; bunda dille ifade ile hem kalben imân hem vefa hem de Allah'ü Teâlâ'ya bütün kaza ve kaderinde teslim olma vardır, ki yukarıda zikrettiğimiz Al-i İmran 85. âyette de bu anlamda kullanılmıştır.

Sinanoğlu (2001: 23/37-38), İslâm kelimesinin geçtiği 8 âyette fiil olarak farklı mânâları barındığını belirtmekte ve bu fiilin isme dönüşerek Allah katındaki hak dinin karşılığı olarak kullanıldığını belirtmektedir:

Fiil halinde geçtiğinde daha çok “Allah'a yönelmek” (meselâ bk. el-Bakara 2/112; Lokmân 31/22), “O'na teslim olmak” (el-Bakara 2/131; el-Mü'min 40/66), “tevhid inancına sahip bulunmak” (el-Enbiyâ 21/108), “Allah'a teslimiyetin gereğini yapmak” (ez-Zümer 39/54) mânâlarında kullanılmıştır.

Kur'ân'da İslâm, Allah katındaki hak dinin karşılığı ve özel adı olarak belirlenmiş, ondan başka hiçbir dinin Allah tarafından kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır (Âl-i İmrân 3/19, 85). Ayrıca müslümanlara din olarak İslâm'ın uygun görülmesi, hidâyete erme yönünde Allah'ın yardım ve desteğinin en üst düzeyi şeklinde nitelendirilmiştir (el-Mâide 5/3). Gerçek ve dosdoğru din anlamındaki “dîn-i kayyim, sırât-ı müstakîm” gibi Kur'ânî terkipler, İslâm'a tekabül eden aslî dini tanıtma amacını taşıırken Hz. İbrâhim için “hanîf” ve “müslim” vasıflarının yan yana ve eş anlamlı kullanılması da (Âl-i İmrân 3/67) İslâm'ın saf tevhid inancının ve hak dinin devamı olduğunu göstermektedir.

⁴⁶ Al-i İmran: 85

⁴⁷ Hucurat: 14

8. Genel Değerlendirme ve Sonuç

slm kökü kutsal kitaplarda kendisinden odak terimlerin türediği önemli bir köktür. Son ilahî dine isim de olan bu kök, Kur'ân-ı Kerîm'le birlikte Kitâb-ı Mukaddes'te de sıklıkla yer almıştır. Hatta kullanım sayısı ve çeşitliliği açısından bu kökün en fazla Eski Ahit'te tekrar ettiği görülmektedir.

Tablo 1: Kitâb-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîm'de *slm* kökünün sayısal dağılımı

<i>slm kökü</i>				
	Eski Ahit	Yeni Ahit	Kur'ân-ı Kerîm	Toplam
İsim Türevleri	373	184	28	585
Fiil Türevleri	137	204	112	453
Toplam	510	388	140	1038

slm kökünün sayısal dağılımı incelendiğinde en fazla Eski Ahit'te (510 kere) kullanıldığı, en az ise Kur'ân'da kullanıldığı (140 kere) görülmektedir. Kur'ân'daki kullanımların büyük bir çoğunluğu fiil olarak yer almakta, bu da kökün daha çok eylemlilik halini yansıttığını göstermektedir. Eski Ahit'te ise daha çok isim olarak kullanılmaktadır. Yeni Ahit'te isim ve fiil kullanımı birbirine yakındır. Rakamlarda da görüleceği üzere Kur'ân öncesi vahiy metinlerinde bu denli sıklıkla kullanılan bir kökün bu kaynaklarda da incelenmesi, kelimenin kök anlamına ulaşılabilmesi ve anlam alanının belirlenebilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Sâmi dillerinin bütününde *slm* kökü kullanılmıştır:

- Akkadça: (šalāmu)
- Amharice: ሰላም (säsam)
- Arapça: سلام (salām)
- Maltaca: silem, sliem
- Arâmice: ܫܠܡܐ (šlāmā')
- Suryanice: ܫܠܡܐ (šlāmā')
- Yahudi Aramicesi: שלם (šlāmā')
- Güney Arapçası: ሰላም, (slm)
- Ge'ezce: ሰላም (sälam) (salām)
- İbrânice: שלום (shalóm)
- Mehri: (səlóm)
- Finikçe: ܫܠܡ (šlm)
- Tigrinya: ሰላም (sälam)
- Ugaritçe: (šlm)

Sâmî dillerinde *slm* kökünün “bütün, tam, bozulmamış, kusursuz, emniyetli, güvenilir” mânâlarında olduğu kaydedilmişse de⁴⁸, *slm*'nin etimolojik incelemesi yapıldığında kök anlamı üzerinde tam bir uzlaşma yoktur. İbn Manzûr kök anlamı olarak “البراءة” (berâat) kavramını tercih etmektedir. Yani, “herhangi bir şeyden kurtulmak” anlamındadır. Dolayısıyla kök anlamı olarak tebrie olmak, arınmak, aklanmak, temizlenmek anlamları da dikkate alınabilir. Lane (1863: 4/136), bu kökün “herhangi bir zarardan, noksanlıktan, tehlike veya kusurdan uzak olmak, kurtulmak veya emniyette olmak” anlamında

⁴⁸ Bkz. Wikipedians, *Islam*; Rajki, András, *Arabic Dictionary (with etymologies)*, 2005.

olduğunu belirtmektedir. İsfahânî (1992: 315) de bu kök için, “içten veya dıştan olan her türlü kötülük, zarar ve noksanlıklardan uzak olmak” anlamını benimsemekte, içsel taraf için için Şuara 89., dışsal taraf için de Bakara 71. âyetlerini örnek olarak göstermektedir.

Aslında tam da bu noktada şu hadis hatırlanarak, “kötülüklerden, zarardan, noksanlıktan, tehlikeden güvende, uzak olmak” anlamının vurgulanması mümkün olacaktır:

المُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ⁴⁹

Bu hadiste müslümanın, elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kimse olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede olmak üzere Arapçada “savaş” kelimesinin karşıt anlamı da *silm* (barış) kelimesi ile ifade edilmiştir. Böylelikle kökün genişlemiş anlamları olarak, esenlik, barış, huzur, sükûnet, emniyet, güvenlik, vb. terimleri ortaya çıkmıştır. Dilin yaşayan bir varlık olduğu dikkate alındığında, tarihsel akış içerisinde kökün yeni anlamları da içermesi ve anlam genişlemesine uğraması doğal bir sonuçtur.

Kelimenin etimolojik tahlilini yapan ilk âlimlerden olan Kûteybe (1973: 479), *s-l-m* seslerinden oluşan *selm* ya da *silm* kökünün “boyun eğmek” anlamında olduğunu belirtmekte ve daha geniş olarak bu kökün “iradi olarak boyun eğmek suretiyle barış ortamına girmek” anlamını haiz olduğunu kaydetmektedir. Dolayısıyla Kûteybe de itaatla başlattığı anlamlandırmayı barış ile sonlandırmakta ve aynı kök anlama ulaşmaktadır.

Aslında itaat anlamı kökten ziyade türetilmiş formlarda (سَلِمَ / أسلم) daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu köklerden türetilen “İslâm” ve “İstislâm” kelimeleri ise mutlak itaati ve bağlılığı ifade etmektedir.

İzutsu (1975: 187-207)’ya göre câhiliye döneminin hâkim telakkisi olan şirk inancının aksine Kur’ân’ın mesajıyla Allah, kâinatın mutlak hâkimi ve tek rabbi olarak kabul edilmiş; O’na yapılan kulluk ise itaat, teslimiyet ve tevazu ifade eden terimler arasında en önemlisi olan, “kişinin bilerek ve sâmimiyetle kendisini Allah’a teslim etmesi” anlamına gelen İslâm terimiyle belirtilmiştir. İtaat ve teslimiyeti anlatan *huşû*, *tazarru* gibi diğer Kur’ân terimlerinden farklı olarak İslâm, eskiden başlayıp devam eden bir şeye değil yeni başlayan bir dönüşüme işaret etmektedir. Bu durumda müslim de Allah’a kayıtsız şartsız teslim olmak suretiyle atılım cesaretini gösteren kimsedir. İslâm’ın din olarak tarifinde Allah’ın birliği ilkesinin yanı sıra O’na bütün kuşkulardan arındırılmış bir teslimiyetle bağlanma vurgusu önemli bir yer tutmaktadır (Sinanoğlu, 2001: 38).

Dolayısıyla *slm* kökünün başlangıç anlamı olan “her türlü kötülük, zarar, noksanlıktan uzak olmak, arınmak, kurtulmak (beraat)” anlamının farklı formlara büründüğünde bu kök anlamı ile irtibatı koparmadan anlam genişlemesine uğradığı görülmektedir. İkinci katmanda ise anlam genişlemesine uğrayarak kökün, *teslim*, *selâm*, *selâmet*, *silm* biçimlerinde yeni anlamları ihtiva ettiği görülmektedir. Son katmanda ise kök ve türev anlamların gelişerek/genişleyerek, Yüce Yaratıcıyı (*Es-Selâm*), vahiyle düsturlarını belirlediği dini (*İslâm*) ve bu dinin münsetiplerini (*Müslüman*) tanımlanmak üzere ıstılah manası öne çıkan kelimeler görülmektedir.

⁴⁹ Buhari: İman, 3.

Tablo 2: *slm* Kökünün Kutsal Kitaplardaki Ortak ve Farklı Kullanımları

Eski Ahit	Yeni Ahit	Kur'ân-ı Kerîm
<i>Ortak kullanımlar</i>		
Sayısal olarak tamamı İyilik, sağlık, bolluk, refah Güvenlik, huzur, esenlik (Bir kişiye veya tanrıya) güvenmek Ateşkes, barış Tamamlamak, sona erdirmek Sağlam, sıhhatli Selâmlamak Mükemmel, eksiksiz, tam Barışçıl, dostça	Mükemmel, eksiksiz, tam, yetkin Bitirmek, tamamlamak, yerine getirmek İletmek, teslim etmek Barış, esenlik, huzur Selâmlamak	Ödemek, teslim etmek Teslim olmak, boyun eğmek, itaat etmek Selâm vermek, esenlik dilemek Barış, kurtuluş, huzur, sükûnet, emniyet, güvenlik Birine bağlı olmak Temiz, sağlam, mükemmel Kusursuz, mükemmel Ödemek, yerine getirmek
<i>Farklı kullanımlar</i>		
Öç, hesap, rüşvet Karşılık vermek Geri vermek Adak sunmak Borç ödemek Telafi/tazmin etmek Adağımı yerine getirmek	Ele vermek Gelenek Hain Son nefesini vermek (ölmek) Andını yerine getirmek Söz birliği, uzlaşma	Kurtarmak, korumak İslâm'a girmek, İslâm'ı seçmek İslâm Müslüman Merdiven, basamak
<i>Yunanca ve Latince'deki karşılıkları ve anlamları</i>		
Latince		Yunanca
<i>quiesco</i> : rahat, huzur, esenlik <i>otium</i> : huzur, barış, başıboşluk, vurdumduymazlık, umursamazlık <i>pacis</i> : barış, güvenlik, esenlik <i>concordia</i> : uzlaşma, anlaşma, barış, arkadaşlık <i>saluto</i> : selâmlama, kurtuluş <i>convenio</i> : söz birliği		“ <i>ειρήνη</i> ” (<i>eirene</i>): barış, esenlik, güvenlik

Bu tablo incelendiğinde Kur'ân yanı sıra, Eski Ahit ve Yeni Ahit'te ortak anlamda kullanılan tüm türevlerin, kelimenin yukarıda belirlenen kök anlamı ve ikinci katmandaki alt anlamları ile örtüştüğü görülmektedir. Ancak bununla birlikte her üç kutsal kitapta da *slm* kökü özel anlamlar kazanmış ve

farklılaşmıştır. Bu farklılaşmanın en önemlisi, Kur'ân'ın ilkelerini izah etmek üzere nâzil olduğu dinin adına dönüşmesidir.

Dolayısıyla, kelimenin birincil anlamları olan “esenlik, barış, itaat”, Kur'ânî terminoloji içerisinde olgunlaşmış ve “İslâm” kelimesi meydana gelmiştir. Bu dönüşümün izi Kur'ân'da da sürülebilmektedir. Şöyle ki nüzul sırası açısından Kur'ân'da *slm* kökü ilk olarak Kadir suresinde kullanılmıştır:

سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ⁵⁰

Bu âyette selâm kelimesi, tamamıyla kök anlamı ile uyumlu bir anlamda; her türlü endişe, zarar, ziyandan uzakta olma, esenlik anlamında kullanılmıştır. Diğer yandan Kur'ân'da bu kök son olarak Mâide suresinde kullanılmıştır:

يُؤَدِّي بِهِ اللَّهُ مِنَ اتِّعَابِ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ⁵¹

Kur'ân'da son kez yer aldığı “Sübül-üs Selâm” tamlaması ile kullanılan kök, tam olarak “İslâm dinini” ifade etmek üzere kullanılmıştır. Müfessirler buradaki ifadeden kastın İslâm dini olduğunda hemfikir olmuştur.

Şüphesiz ki *slm* kökünü en önemli kılan şey, bu kökün gelişerek İslâm dininin adına dönüşmesidir. Dinin doğru anlaşılabilmesi, anlatılabilmesi ve yaşanabilmesi için, öncelikli olarak bu dinin isminin doğru anlamının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede İslâm kelimesinin Kur'ân'da yer alan önemli “odak” terimlerden bir tanesi olduğunu belirtmek doğru olacaktır. Ayrıca Allah'ın güzel isimlerinden bir tanesi olan “es-Selâm” ve İslâm dinine tâbi olanları ifade etmek üzere kullanılan “Müslüman” kelimeleri de aynı kökten türeyen ve Kur'ân'ın anlam haritasının belirlenmesinde önemli yer tutan diğer odak terimlerdir.

Böylelikle Kur'ân öncesinde “her türlü endişe, zarar, ziyandan uzakta olma, esenlik durumu” anlamında kullanılan *slm* kökü, Kur'ân'la birlikte bir dizi önemli anlam alanını kapsar hale gelmiştir. Bunlardan en önemlileri ise yukarıda da belirtildiği gibi Kur'ân'î ıstılahta odak terime dönüşen “İslâm”, “Müslüman” ve “es-Selâm” kelimeleridir. Bu kelimeler aynı zamanda İslâm dinindeki kul ve yaratıcı ilişkisinin niteliğini açıklığa kavuşturmaktadır:

Bu kelimenin oluşturduğu semantik alan İslâm zemini üzerinde yaratıcının kullarıyla olan ilişkisini de resmetmektedir. Bu ilişkide, İslâm dini kulun yaratıcısına “selim” bir kalp ile “teslimiyeti”ni ifade ederken, yaratıcı da “es-Selâm” ismini tecelli ettirerek kulunu dünyada ve ahirette “selâmete” (esenlik ve kurtuluşa) erdirmektir. Nitekim Yüce Allah Kur'ân'da son buyruklarını tamamlarken⁵², kullarına şöylece seslenmektedir:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا⁵³

Mevdûdî, bu âyetin tefsirinde, Allah'ın kullarına; “Sizin için hayat tarzı olarak İslâm'dan râzı oldum; çünkü itaatinizle ve bağlılığımızla, kabul etmiş olduğunuz İslâm'a içten inandığınızı uygulamada da gösterdiniz. Sizi her türlü kölelik ve bağımlılıktan kurtardığımdan, günlük yaşantınızda benden başkasına teslim olmanız için hiçbir sebep kalmamıştır” demektedir. Aslında buradaki açıklamadan hareket edecek olursak, kullar yaratıcıya bağlılık ve tam bir teslimiyet göstermekle, aynı zamanda bütün yaratılmış vasıtalara, kişilere, kurumlara, doktrinlere karşı her türlü kölelik ve bağımlılıktan kurtulmaktadır ki, bu da *slm* kökünün ilk anlamıyla oldukça uyumludur. Dolayısıyla kulun Allah'a teslimiyeti ile gerçek anlamda özgürleşmesi ve bir bireye dönüşmesi arasında doğru bir orantı kurulabilir.

⁵⁰ Kadir: 5

⁵¹ Mâide: 16

⁵² Süddî'ye göre, dinin (İslâm'ın) tamamlandığını bildiren bu ayet, Veda Haccı sırasında Arafat'ta inmiş ve bundan sonra hiçbir helal-haram hükmü indirilmemiştir. Taberî, Allah Resulünün bu ayetin nüzulünden 81 gün sonra vefat ettiğini kaydetmektedir. (İbn Kesîr, *Tefsir*, 5/3; Buhari, *Tefsir*, 5/2)

⁵³ Mâide: 3

İşte yaratıcıyla ilişkisi bu denli insicamlı bir düzenle ve mükemmeliyetle biçimlendirilen kulun sosyal yaşamına da yine “selâm” ile müdahale edilmektedir. Yaratıcısına selim bir kalp ile teslim olarak, onun es-Selâm sıfatının üzerine yansımaları temin eden kulları, aynı zamanda toplumla ilişkilerini de mükemmel bir seviyede düzenlemek için selâma başvurmalıdır. Kur’ân öncesinde tahiyye (uzun/sağlıklı ömür dileme) ile sınırlı olan selâmlaşma, Kur’ân’la birlikte geniş bir mânâ kazanmıştır. Bu geniş mânâ içerisinde, “sevgi, empati, merhamet, anlayış, tevazû” gibi birçok ulvi ahlaki değer de barınmaktadır. Böylelikle selâm, kulların hem dünya hem de ahiret saadetini, selâmet ve sâlimliğini isteyen sözlü bir duaya ve eylemleri bir toplumsal huzur ve barış niyazına dönüşmüştür.

Sonuç olarak, *slm* kökünün hem Kur’ân-ı Kerim’de hem de Kitâb-ı Mukaddes’te kök anlamını koruyarak genişlediğini ve son ilahî dine, bu dinin müntesiplerine ve Yüce Yaratıcının kendisine isim olmak suretiyle odak terimlere dönüşüğünü vurgulamak doğru olacaktır.

Kaynakça

- Abdülmün’im, M.A. *Mu’cemü’l-mustalahat ve’l-elfazi’l-fikhiyye*, Kahire: Dar’ül fazile, tsz.
- Akdemir, S. *Kur’ân Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, Yayımlanmamış Ders Notları, tsz.
- Âlûsî, Şehâbeddin Mahmûd. *Rûhu’l-me’ânî fî tefsîri’l-Kur’âni’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-meşânî*. Beyrut. Ts.
- el-Askerî, Ebu Hilal (2014). *el-Furuk fi’l-Luga*, Beyrut: Darü’r-Risaletü’l-Alemiyye.
- Beğavi, *Tefsîru’l-Beğavî -Meâlimü’t-Tenzîl*, DKİ, Beyrut Lübnan.
- el-Beyzâvî, Kadı Nasruddin Ebi Saîd Abdullah, (1996). *Envaru’t-Tenzil ve Esrâru’t-Te’vîl*, Beyrut: Dâru’l-Fikr.
- Brown, Driver, Briggs and Gesenius (2014). “Hebrew Lexicon entry for shalam”. “The KJV Old Testament Hebrew Lexicon”, 6 May 2014 <http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/shalam.html>
- el-Cevzi, Abdurrahman b. Ali, *Zadu’l-Mesir fi İlmi’t-Tefsir*, Beyrut 1404.
- Cubrân, M. (1967). *er-Râid- Mu’cemu’l-Luğaviyyûn e’l-Asriyyun*, Beyrut: Daru’l-İlmi’l-Melayin.
- Cündioğlu, D. (1999). *Kur’ân Çevirilerinin Dünyası*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çetinel, H. (2019). Dini Kavramların Öğretiminde Semantik Analizlerin Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi, *Mizânü’l-Hak İslami İlimler Dergisi*, sy. 8, 77-107.
- Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Döndüren, H. (2003). *İnsanlığa Son Çağrı – Kur’ân’ı Kerim*, İstanbul: Yeni Şafak.
- Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1992), *Hak Dini Kur’ân Dili*, İstanbul: Feza Gazetecilik.
- Esed, M. (1997). *Kur’ân Mesajı – Meal Tefsir -*, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Ezherî (2004), *Tehzibu’l-Luga*, XII, Beyrut: Darü’l-Fikr.
- el-Fîruzâbâdi, Mecdu’d-Dîn Muhammed b. Yâkub (1997). *el-Kâmûsu’l-Muhît*, Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turasi’l-Arabiyye.
- Gezgin A.G. (1999). Tefsirde Semantik Metod ve Kur’ân’da Kavm Kelimesinin Semantik Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Isparta.
- İbn Faris (2012). *Mu’cemul-Makayısı’l-Luga*, III, Beyrut: Darü’l-Fikr.
- İbn Kesîr, Ebü’l-Fidâ (1984). *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-‘azîm*. İstanbul: Kahraman Yayınları.
- İbn Kuteybe (1973). *Te’vîlü müşkili’l-Kur’ân* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Kahire.

- İbn Manzûr (1993). *Lisânü'l-lisân: Tehzîbu Lisânu'l-Arab*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İzutsu, T. (1975). *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, (çev. Süleyman Ateş), Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Jastrow, M. (1926). “*Dictionary of Targumim, Talmud and Midrashic Literature*”, 1926, 5 Mayıs 2014, <http://www.tyndalearchive.com/TABS/Jastrow/>.
- Jennings, W. (1926). *Lexicon to the Syriac New Testament (Peshitta)*, Oxford: Clarendon Press.
- Karaman, H., Çağırıcı, M., Dönmez, İ.K., Gümüş, S. (2012). *Kur'an Tefsiri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kocabaş, Ş. (1997). *İslam'da Bilginin Temelleri*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- el-Kurtûbî (1997). *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, İstanbul: Buruç Yayınları.
- Kutup, S. (1991). *Fîzîlâl-il Kur'ân*, İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Lampe, G.W.H. (1961). *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford: Clarendon Press.
- Lane, E.W. (1863). *An Arabic-English Lexicon*, London: Willams & Norgate.
- Lewis, T.C. ve Short, C. (1891). *A New Latin Dictionary*, Oxford: Clarendon Press.
- Margoliouth J.P. (1927). *Supplement to the Thesaurus Syriacus of R. Payne Smith*, Oxford: Clarendon Press.
- Mevdudî, Ebu'l-Ala (1991). *Tefhimu'l Kur'ân – Kur'ân'ın Anlamı ve Tefsiri*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- en-Neccar, M.A. *el-Mu'cem'ul-Vasît*, Mısır Arap Dili Akademisi, Kahire-İstanbul, tsz.
- Nestle, E. (1900). *Syriac Grammar with Bibliography, Chrestomathy and Glossary*, London: Leamington.
- Newman, S. (1932). *An English and Hebrew Lexicon*, University of Toronto.
- Paçacı, M. (2002). *Kur'ân ve Ben Ne kadar Tarihseliz*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- er-Râgıb el-İsfahânî (1992). *Mufredatu Elfazi'I-Kur'ân*, neşr. Safvan Adnan Davudi, Dımeşk: Daru'l-Kalem.
- er-Râzî, Ebû Bekr Muhammed b. Zekerıyyâ (1980) *Muhtâru's-Sihâh : Mu'cemü'r-Râzî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- er-Râzî, Fahrüddin (1989). *Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Robinson, E. (1906). *A Hebrew English Lexicon of the Old Testament*, Oxford, Univeristy Press.
- Refas Türkmen, B. (2014). *Kur'an-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te 'SLM' Kökünün Semantik İncelemesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- es-Sabûnî, Muhammed Ali (1995). *Safvetü't Tefasir/ Tefsirlerin Özü*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Sâmî, Ş. (1985). *Kamus-u Türki*, İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.
- Sinanoğlu, M. (2001). “İslam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.XXIII, İstanbul.
- Smith, R.P. (1903). *A Compendious Syriac Dictionary*, Oxford: Clarendon Pres.
- Soysaldı, H.M. (1997). *Kur'ân Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar*, İzmir: Çağlayan Yayınları.
- et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (2017). *Taberî Tefsiri*, İstanbul: Hisar Yayınevi.

TDK (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Zebîdî (1965). *Tâcü'l- 'arûs* (nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc), Kuveyt.

ez-Zemâhşerî, Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vucuhi't-Te'vîl, Daru'l Fikr*, yy., tsz.

ez-Zuhaylî, V. (2003). *et-Tefsîru'l-Münîr fî'l-Akîdeti ve 'ş-Şerîati ve 'l-Menheci*, c. IV, Dımeşk: Dâru'l-Fik